

Konstytucje Zakonu Świętego Pawła Pierwszego Pustelnika zatwierdzone i potwierdzone przez Jego Świątobliwość Papieża Urbana VIII. Rzym, Drukarnia Francesco Monety, 1644, tłum. z łac. Agnieszka Caba, Wydawnictwo Paulinianum, Jasna Góra 2019, 177 stron (ISBN 978-83-66050-46-4)

Konstytucje Paulinów, czyli Zakonu Świętego Pawła Pierwszego Pustelnika, wydane w tłumaczeniu polskim 2019 roku przez Wydawnictwo Paulinianum, oryginalnie zostały zredagowane w języku łacińskim w okresie

odnowy Kościoła zapoczątkowanej w wieku XVI a kontynuowanej w kolejnym XVII stuleciu. Odnowa ta, którą w bardzo ograniczonym zakresie Kościół na Zachodzie podejmował już od początku wieku XVI nabrała tempa po wystąpieniu Marcina Lutera w roku 1517 i dynamicznym rozprzestrzenianiu się w Europie licznych prądów reformacyjnych. Kościół rzymski podjął w tamtym czasie szereg działań mających na celu przewyciężenie powstałego kryzysu, odzyskanie wiernych utraconych na rzecz nowo powstałych wspólnot chrześcijańskich oraz zrealizowanie długo oczekiwanej wewnętrznej reformy.

Zakon pauliński o korzeniach pustelniczych z biegiem czasu zajął się licznymi działaniami apostołskimi. Podjął szereg obowiązków duszpasterskich takich jak obsługa pielgrzymów w sanktuariach, praca w parafiach, katechizacja, misje rekatołizacyjne czy prowadzenie własnych studiów zakonnych. Jednakże, co trzeba także zauważyć, osłabła karność zakonna a konstytucje ułożone jeszcze w wieku XIV w nowej rzeczywistości stawały się niewystarczające. W całym Zakonie odczuwano konieczność dostosowania przepisów konstytucji do nowych warunków życia. Do oczekiwanej kodyfikacji doszło przy wielkim wkładzie prowincji polskiej. Już w roku 1623, za generalatu o. Jana Zaicza, kapituła generalna powierzyła tej właśnie prowincji ułożenie projektu zamierzonej reformy konstytucji. Potrzeba było wiele determinacji, żeby to trudne zadanie zrealizować. Dzieła tego dokonano w czasie, gdy po raz pierwszy w historii urząd generała Zakonu Paulinów piastowali Polacy. Pierwszym z nich był o. Marcin Gruszkowicz w latach 1632-1636 a następnie o. Mikołaj Staszewski, od roku 1636 jako wikariusz apostołski Zakonu, a w latach 1640-1644 jako generał. Prace nad kształtem nowych ustaw zakonnych realizowane były przez szereg lat przez samych paulinów. Następnie przejęła je Kongregacja Rozkrzewiania Wiary. W Rzymie powołano specjalną Komisję Rewizyjną złożoną z dwóch kardynałów i dziesięciu wybitnych prawników rzymskich, która zajęła się redakcją nowych ustaw dla Zakonu paulińskiego. Wiosną 1643 roku prace nad redakcją paulińskich konstytucji w Rzymie dobiegły końca. Projekt opracowany przez komisję pod przewodnictwem sekretarza Kongregacji Rozkrzewiania Wiary Franciszka Ingoli zatwierdził 4 maja 1643 roku papież Urban VIII i przekazał do druku w Rzymie. Konstytucje wydrukowano dopiero w roku następnym. Druk jednak nie wypadł dobrze, w tekście znalazło się wiele błędów. Ponieważ zbliżał się termin kapituły generalnej, na której miano przyjąć nowe ustawy zakonne, mimo wszystko wysłano jeden egzemplarz do o. Staszewskiego, a resztę drogą morską do Wenecji. Niestety, z niewyjaśnionych powodów, podczas transportu, prawie cały nakład uległ zniszczeniu. Na kapitule generalnej rozpoczętej 12 września 1644 roku w klasztorze św. Wolfganga koło Sopron Staszewski już nie brał udziału. Rezygnację z urzędu generalskiego przekazał kapitule przez swojego delegata o. Grzegorza Tereckiego. Nowym generałem został wybrany Chorwat, o. Marcin Borkowicz. W trakcie tej kapituły przyjęto i promulgowano nowe konstytucje zakonne, a nowo wybrany generał zaczął wprowadzać je w życie. W roku 1646 dokonano reedycji konstytucji, poprawiając jedynie błędy drukarskie.

Tym razem druku dokonano w Wiedniu. Tekst rozesłano po prowincjach. Najwcześniej otrzymał je były generał, a od niedawna polski prowincjał o. Mikołaj Staszewski. W dniu 17 sierpnia 1646 roku uroczyście promulgował je na Jasnej Górze. Nie brakło zastrzeżeń do nowych ustaw i to zarówno po edycji z 1644 jak i 1646 roku. Na kapitule generalnej zwołanej na 29 maja 1654 i odbytej w Maria Thall za generalatu o. Pawła Iwanowicza, podjęto się poprawienia błędów w obu wydaniach konstytucji (z lat 1644 i 1646). Kapituła ta ostatecznie orzekła moc obowiązującą nowych konstytucji.

Niniejsze, polskie wydanie siedemnastowiecznych Konstytucji Zakonu Świętego Pawła Pierwszego Pustelnika, które czytelnik otrzymuje do ręki, zostało dokonane na podstawie oryginalnego egzemplarza przechowywanego w bibliotece klasztoru w Krakowie na Skałce. Egzemplarz ten to prawdziwy unikat. Jest jednym z nielicznych ocalałych egzemplarzy pierwszego wydania z roku 1644. Kodeks ten zachował się szczęśliwie, chociaż jest mocno zniszczony. Posiada format 21x16 cm, zawiera 166 stron, oprawiony jest w skórę, zapisany na mocno już pożółkłym papierze, w wielu miejscach poplamiony i zawiera sporo ubytków w karcie tytułowej. Karta ta ozdobiona została ryciną, która powtarzać się będzie w kolejnych wydaniach paulińskich konstytucji. Widnieją na niej wizerunki św. Hieronima, św. Augustyna, św. Pawła Pierwszego Pustelnika oraz scena przedstawiająca św. Antoniego Pustelnika wraz ze św. Pawłem.

Konstytucje wypracowane w toku długiego procesu legislacyjnego zostały zredagowane w języku łacińskim. Składają się z trzech części, z których każda podzielona została na trzy rozdziały. Pierwsza część dotyczy ogólnej organizacji Zakonu i podstawowych obowiązków zakonników. Część druga poświęcona jest w zasadniczej części kapitułom zakonnym. Część trzecia dotyczy poszczególnych urzędów zakonnych. Zawiera także przepisy proceduralne, dyscyplinarne i karne. Z treści niniejszych paulińskich ustaw zakonnych wyłania się obraz paulińskiej wspólnoty powołanej przede wszystkim do życia bogomyślnego i pustelniczego, gdzie aspekt apostołski jest nadal znacznie ograniczony. Nie brak tu surowości i obostrzeń. Poszczególne przepisy porządkują życie paulińskiej wspólnoty. Jeśli chodzi o duszpasterstwo, w tekście znajdują się jedynie przepisy dotyczące kaznodziejstwa i spowiednictwa. Nie ma natomiast nawet wzmianki o parafiach, szkołach i misjach. Konstytucje te na bardzo długi czas stały się postawą funkcjonowania paulińskiego Zakonu.

Kolejna kodyfikacja, która miała miejsce w roku 1725, nie zmieniła w sposób istotny ustaw siedemnastowiecznych konstytucji. Dokonano wówczas niezbędnych korekt i uzupełnień, ale zasadniczy zrąb przepisów pozostał ten sam. Gdy Zakon odradzał się na początku XX wieku, po okresie kasat i zaborów konstytucje te formalnie nadal obowiązywały. Jednakże w zmienionych warunkach i wobec potrzeby uporządkowania sposobu życia paulińskich zakonników, na Skałce w roku 1914 zostały zredagowane przez wizytatora klasztoru o. Peregryna Haczęłę OFMConv. tzw. *Breves Normae*, które następnie w roku 1920 zaczęły

obowiązywać w całym Zakonie i stały się podstawą życia paulińskiej społeczności do czasu kolejnej kodyfikacji w roku 1930. Także wówczas wypracowano nowe konstytucje paulińskie, które w swojej zasadniczej treści i stylu pokrywały się z tymi wypracowanymi w wieku XVII.

Aktualna edycja siedemnastowiecznych konstytucji paulińskich jest pierwszym pełnym tłumaczeniem polskim tych dawnych paulińskich ustaw zakonnych. W okresie odnowy Zakonu na początku XX wieku obszerne części tych ustaw przetłumaczył na język polski o. Pius Przeździecki. Tłumaczenie to jednak nie było wystarczająco precyzyjne, nie obejmowało całości tekstu oraz nie zostało wydane drukiem, ale funkcjonowało w kopiach rękopiśmiennych. Obecne tłumaczenie z oryginału dokonała Pani Agnieszka Caba, doświadczona tłumaczka tekstów kościelnych z języków klasycznych, pracownik Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie oraz wieloletni lektor łaciny i greki w Wyższym Seminarium Duchownym Zakonu Paulinów w Krakowie na Skałce. Dzięki determinacji Generała Zakonu, Ojca Arnolda Chrapkowskiego, wydania przygotowanego tłumaczenia podjęło się Wydawnictwo Paulinianum. Tak opublikowane dawne paulińskie konstytucje zostały poprzedzone słowem wstępnym Ojca Generała, które wprowadza czytelnika w lekturę tekstu tego cennego paulińskiego źródła.

Wszystkim czytelnikom wypada życzyć owocnej lektury. Badaczom dziejów Zakonu, teologom duchowości i prawnikom, dzięki tłumaczeniu na język polski, zostaje znacznie uprzyświecony jeden z najważniejszych tekstów normatywnych w dziejach Zakonu Paulinów. Taki zresztą był cel dokonania tego tłumaczenia i wydania go w języku polskim.

Grzegorz Prus *OSPPE*